

At søge procesbevilling

Af professor, dr.jur. ERIK WERLAUFF

Artiklen behandler en række spørgsmål om ansøgning til Procesbevillingsnævnet om 2.- og 3.-instansbevilling.¹ Der gives et overblik over, hvilke sager der kræver procesbevilling, hvordan og inden for hvilke frister der skal ansøges, hvilke hovedtyper af argumenter der er relevante for ansøgningen, herunder »principielkriteriets« anvendelsesområde og indhold, og hvordan nævnssagen behandles. Endelig berøres spørgsmål om suspensiv virkning af ansøgningen, nævnets afgørelse i sagen og nævnprocessens forhold til europaretten.

1. Procesbevillingsnævnet og dets baggrund

Siden den 1. januar 1996 har kompetencen til i civile sager og straffesager at meddele 2.- og 3.-instansbevilling været hos Procesbevillingsnævnet. Dermed blev mere end et århundredes diskussion om, hvem der skal være vogter af

tærsklen til næste instans,² afsluttet. Kompetencen er ikke længere hos en administrativ myndighed, og domstolene havde frabedt sig at få den. Resultatet blev en særegen, domstolslignende myndighed: nævnet.³

1. Artiklen er udarbejdet på grundlag af manuskriptet til et foredrag den 25. september 2002 i Viborg Amts Juridiske Forening om Procesbevillingsnævnets kompetence og opgaver. Forfatteren bringer tak til nævnets formand, højesteretsdommer Asbjørn Jensen, sekretariatschef Dorte Rønnemoes og souschef Susanne Gamberg for værdifulde kommentarer til manuskriptet. Synspunkterne i artiklen er forfatterens personlige. – Af central litteratur om nævnet kan fremhæves den helt klassiske fremstilling *Ole Dybdahl & Hans Kardel* (under medvirken af Susanne Gamberg, Hanne Lübeck Johansen & Kristine Queitsch): *Procesbevillinger* (GadJura 1998), anmeldt i J 1999 s. 326 ff., samt et temanummer fra Domstolsstyrelsen om nævnet (oktober 2001). Også nævnets årsberetninger er en vigtig kilde til at opnå føling med nævnets praksis. Nævnets adresse mv. er: Rådhuspladsen 45-47, 1550 København V, tlf. 33 12 13 20 (fax 33 12 10 77).

2. Det er ikke en ny tanke, at et så vigtigt område som procesbevillinger med fordel kan fjernes fra forvaltningsmyndighederne og lægges andet steds. Allerede proceskommissionerne af 1868 og 1892 foreslog den administrative bevillingsordning afskaffet. Et lovforslag fra 1906/07 opnåede ikke tilslutning i Landstinget, og ej heller et udspil i 1924 fra Retsplejerådet (dengang: Det Staaende Retsplejeudvalg) eller en betenkning fra 1930 med forslag om ændringer bar frugt. – Retslitteraturen forholdt sig gennem årene kritisk til den dagældende ordning, og Retsplejerådet tog atter spørgsmålet op i *bet. nr. 698/1973*. Højesteret fandt imidlertid ikke dengang, at der ville være væsentlige fordele forbundet med en ændring, jf. herved *Jørgen Trolle* i UfR 1974 B s. 209 ff., og særligt tanken om henlæggelse af kompetencen til Højesteret afvistes af blandt andet ressourcemæssige grunde. – En stigende politisk modvilje mod kompetencens forbliven under Justitsministeriet medførte imidlertid en folketingsbeslutning med opfordring til regeringen om at fremsætte lovforslag om flytning af kompetencen, jf. *FT 1988/89*, till. C, sp. 1081 f., og forskellige muligheder for ændringer skitseredes herefter i Retsplejerådets *bet. nr. 1222/1991*. Lovforslaget på grundlag af betænkningen blev trukket tilbage på grundlag af et udtalt politisk ønske om kompetencens overflytning til et særligt nævn. I konsekvens heraf fremkom Retsplejerådets *bet. nr. 1260/1993* med forslag til den ordning, der omsider gennemførtes. Der gik således 128 år, fra Proceskommissionen i 1868 foreslog den administrative bevillingsordning afskaffet, til nævnet kunne begynde sit virke i 1996.

3. Bevillingsmæssigt og administrativt hører nævnet under Domstolsstyrelsen. – Den valgte nævnsmode er særegen i Europa, ligesom også den politiske konstellation, der tog initiativ til forslaget, er bemærkelsesværdig: SF, Fremskridtspartiet og Socialdemokratiet, jf. *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 27 med litteraturhenvisninger i note 29.

Nævnet er uafhængigt både af den offentlige forvaltning og af domstolene.⁴ Dets afgørelser er ikke undergivet administrativ rekurs, og det er ikke omfattet af offentlighedsloven, forvaltningsloven eller ombudsmandsloven.⁵ Dets afgørelser er som tungtvejende udgangspunkt endelige, idet dets skøn ikke kan efterprøves af domstolene.⁶

Den Særlige Klageret har dannet forbillede for nævnets sammensætning,⁷ så det består af 1) en højesteretsdommer som formand, 2) en landsdommer, 3) en byretsdommer, 4) en advokat med moderet for Højesteret og 5) en universitetslærer i retsvidenskab eller en anden jurist med særlig videnskabelig uddannelse.⁸ Disse

4. Jf. *FT 1994/95*, tillæg A, s. 2944, 2956 og 2958 f.

5. Derimod er nævnets virksomhed omfattet af persondataloven. Begæringer om indsigt fra den registrerede behandles efter persondatalovens §§ 31-34, jf. forretningsordenens (FO) § 14, stk. 2. I øvrigt gælder om aktindsigt forskrifterne i rpl. §§ 41 og 41 a med de fornødne tilføjelser, jf. FO § 14, stk. 1.

6. I *UfR 1997.1062 H* fremsatte sagsøgerne i Grundlovssagen begæring om, at det skulle pålægges statsministeren at fremlægge en række dokumenter, som skulle belyse myndighedernes holdning til den daværende art. 235 EF, nu art. 308 EF (gummiparagraffen, den »lille traktatændring«). Østre Landsret afviste enstemmigt denne editionsbegæring. Sagsøgerne ansøgte derfor Procesbevillingsnævnet om tilladelse til at kære, jf. rpl. § 392, stk. 2, jf. stk. 1, nr. 3. Nævnet gav afslag under henvisning til, at der ikke var tale om et spørgsmål af principiel karakter. Herefter stævnedes sagsøgerne nævnet med påstand om, at afvisningen kendtes ugyldig. Ved landsrettens dom, som stadfæstedes af Højesteret, blev nævnet frifundet, idet dets afgørelse beroede på et skøn, som retten ikke tog stilling til. Det blev ikke fundet, at der var begået sagsbehandlingsfejl m.v. Højesteret lagde ligesom landsretten vægt på, at nævnet er et uafhængigt organ, der virker i nær tilknytning til domstolssystemet uden at være en del af dette eller af den offentlige forvaltning.

7. Faktisk indebar ét af de tidligere forslag en overflytning af kompetencen til denne domstol.

8. Beskikkelsen af de fire førstnævnte medlemmer sker efter indstilling til justitsministeren fra hhv. Højesteret, landsretterne, Den danske Dommerforening og Advokatrådet, mens universitetslæreren beskikkes uden forudgående indstilling. For alle de fem er der beskikket suppleanter. Kun formanden har arbejdet i nævnet som helhedsbeskæftigelse.

fem, der i nævnet har samme uafsættelighed som en dommer (jf. rpl. § 24, smh. med Grl. § 64), skal ud fra hver deres erfaringsgrundlag finde den rigtigste løsning på 1.300 – 1.400 ansøgninger årligt.⁹

Funktionsperioden efter loven er så tilpas kort: beskikkelse for 2 år, genbeskikkelse én gang for yderligere to år, jf. rpl. § 23, at en hel del jurister i tidens løb vil få opfordringen til at indtræde som nævnsmedlem. At sige ja tak til en sådan opfordring medfører en enestående faglig og kollegial oplevelse.

Nævnet fastsætter selv sin forretningsorden, jf. rpl. § 25,¹⁰ og det offentliggør hvert år en beretning om sin virksomhed, jf. § 26.

2. Civile sager: 2.-instansbevilling og kæretiladelse

De sagstyper, hvor en bevilling er nødvendig, for at man kan appellere, kan sammenfattes således:

*10.000 kr.-grænsen for civile byretsdomme:*¹¹

Hvis sagen »angår krav, der efter påstanden har en økonomisk værdi af højst 10.000 kr.«, kan dommen kun ankes med nævnets tilladelse, jf. rpl. § 368, stk. 1.¹² Grænsen beregnes, som det ses af lovtæksten, på grundlag af påstanden for appelinstanten.¹³ Uanset om kravet under anken

9. I erhvervslivet bruges betegnelsen synergi som et udtryk for, at en heldigt sammensat flerhed repræsenterer mere end summen af de enkelte elementer, dvs. at »2 + 2 = 5«. Denne synergieffekt ses også i nævnet. Når det træder sammen, bringer diskussionen mere frem end summen af, hvad de fem hver for sig kunne have udtænkt ved deres skriveborde.

10. Jf. bkg. nr. 151 af 23. februar 2001.

11. Jf. nærmere Dybdahl & Kardel, anf. værk, s. 66 ff. og 96 ff. Se tillige Eva Smith i J 1991 s. 412 ff., Jørgen Jochimsen i *UfR 1992 B* s. 97 ff. og Thomas Rørdam i *Lov & Ret 1996* nr. 6 s. 32.

12. 10.000 kr.s grænse gælder også i boligretssager, jf. *UfR 1992.86 H* (der ændrer *UfR 1991.735 V*).

13. *UfR 1997.835 H* fortolker under dissens 10.000 kr.s reglen således, at 10 malersvende, hvis krav mod en arbejdsgiver var kumuleret under én sag, og hvor kun fire af kravene var på mere end 10.000 kr., alligevel under ét kunne ankes. Bestemmelsen i § 368, stk. 1, 2. pkt., burde

formuleres som en anerkendelsespåstand, gælder appelbegrænsningen, hvis sagens genstand ikke er over 10.000 kr.¹⁴ Indstævntes modkrav på under 10.000 kr. kan fremsættes både til kompensation og til selvstændig dom uden nævnets tilladelse.¹⁵

10.000 kr.-grænsen for sagsomkostninger i civile byrets- og fogedsager: Kendelser og beslutninger, domsbestemmelser samt fogedafgørelser om sagsomkostninger, der er fastsat til højst 10.000 kr., kan kun kæres med nævnets tilladelse, jf. rpl. § 389, stk. 2, § 391, stk. 2, og § 584 a, stk. 2.¹⁶

Det vil ses, at mens det ved domme er påstanden under anken, der er afgørende for beregningen af 10.000 kr.-grænsen, er det ved kære af omkostningsbestemmelser underinstansens afgørelse, der er afgørende. Beregningen er »opadrettet« ved anke, men »nedadrettet« ved omkostningskære.

10.000 kr.-grænsen for udlæg: Afgørelser om udlæg for krav, der har en økonomisk værdi af højst 10.000 kr., kan kun kæres med nævnets tilladelse, jf. rpl. § 584, stk. 2. Det vil ses, at det ikke er udlæggets, men kravets størrelse, der beløbsmæssigt er afgørende, og at det ikke kun er en afgørelse om at foretage udlæg, men også

»under disse omstændigheder ikke medføre, at kun de fire malersvende, hvis krav efter påstanden har en økonomisk værdi af mere end 10.000 kr., kan anke dommen uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet«. Seogså *UjR 1997.1037 H*, hvor der ikke stilledes krav om anketilladelse ved anke af to krav, der hver for sig var under 10.000 kr., men som tilsammen lå over grænsen, og som var blevet behandlet under én sag. Også i denne afgørelse var der dissens. Krav, der rejses og behandles sammen for byretten, kan være »sammenhængende på en sådan måde«, at de betragtes under ét, jf. *UjR 2000.1907 Ø* om nogle krav på tilbagebetaling af ambi.

14. Jf. *UjR 2000.1644 Ø*.

15. Jf. *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 75, og *UjR 2002.1384 Ø*.

16. Grænsen gælder ikke, hvor retten har ophævet sagens omkostninger, dvs. ladet hver part bære sine egne omkostninger, jf. *UjR 1992.745 H*, idet der jo i så fald ikke er fastsat noget bestemt beløb.

om at nægte udlæg, der omfattes af kærebe- grænsningen.

3. »Små straffesager«: 2.-instansbevilling

Anklagemyndighedens anke: Anklagemyndighe- den kan kun anke frit, hvis der efter de lovbe- stemmelser, tiltalen lyder på, kan idømmes »an- dre offentligretlige følger end bøde eller konfi- skation«, jf. rpl. § 962, stk. 2, 1. pkt. Hvis der med andre ord højst står bøde og/eller konfiska- tion på spil, kræves nævnets tilladelse til anke.

Tiltaltes anke: Tiltalte kan kun anke frit, hvis han både¹⁷ 1) har givet møde under sagen,¹⁸ og 2) er idømt enten a) mere end 20 dagbøder, b) en bøde på over 3.000 kr., c) konfiskation af gen- stande af tilsvarende værdi [over 3.000 kr.] eller d) andre offentligretlige følger.¹⁹

Det vil ses, at grænsen for anklagemyndighe- den er afhængig af strafferammen, mens den for tiltalte er afhængig af det konkret idømte. Det vil også ses, at der hverken ved anklagemyndighe- dens eller ved tiltaltes anke skelnes mellem udmålings- og bevisanke, og at ankebegrænsnin- gerne derfor gælder begge typer af anke.²⁰

Uden at fristdiskussionen nedenfor skal fore- gribes, skal det allerede her bemærkes, at be- grænsningerne i tiltaltes ankeadgang nu og da overses, selv af erfarne byretsdommere. Dette kan i enkelte tilfælde resultere i en forkert anke- vejledning. Hvor dette er tilfældet, vil der efter en konkret bedømmelse kunne foreligge und- skyldelighed i relation til overskridelse af fristen for ansøgning til nævnet, således at sagen reali-

17. Min nummerering.

18. Dog gælder det, at hvis domfældelse er sket i tiltaltes fravær efter § 847, stk. 3, nr. 4, kan han trods udeblivel- sen anke frit, forudsat de øvrige betingelser i § 962, stk. 2, 2. pkt., er opfyldt, og forudsat der ikke er tale om bevi- sanke. Om § 847 efter ændringen i 2002 se nærmere *Jørgen Jochimsen: Straffesager for landsretten (2002)* s. 14 f.

19. Fx rettighedsfrakendelse.

20. Jf. dog den nævnte undtagelse vedrørende udeblivelses- domme afsagt efter § 847, stk. 3, nr. 4.

tetsbehandles af nævnet trods fristoverskridelsen.

4. Civile sager og straffesager: 3.-instansbevilling og kæretilladelse

3.-instansbevilling til anke i civile sager: Domme, der er afsagt af en landsret som 2. instans, kan kun ankes med nævnets tilladelse, jf. § 371.²¹

Kæretilladelse til Højesteret i civile sager: Udgangspunktet er, at kære til Højesteret af kendelser og beslutninger afsagt af landsret eller Sø- og Handelsretten i civile sager, kun kan ske, hvis der er meddelt tilladelse. Hovedreglen er § 392, stk. 2, hvorefter nævnet kan meddele kæretilladelse. En undtagelse herfra er, at Højesteret kan meddele tilladelse til kære af delafgørelser, jf. § 253, i sager, der behandles af landsret eller Sø- og Handelsretten som 1. instans, jf. § 392, stk. 1. Hvis landsretten træffer delafgørelse som 2. instans, kan delafgørelsen kun kæres til Højesteret, hvis først nævnet, jf. § 392, stk. 2, og derefter Højesteret, jf. § 392, stk. 1, jf. § 253, stk. 4, tillader det. Kære vedrørende landsrettens afgørelser i fogsager kan alene ske med nævnets tilladelse, jf. § 585, stk. 1.²²

3.-instansbevilling til anke i straffesager: Landsrettens dom i en ankestraffesag kan kun ankes med nævnets tilladelse, jf. § 966, stk. 1.

Kæretilladelse til Højesteret i straffesager: Kære i en ankesag kræver nævnets tilladelse, jf. § 968, stk. 3. Det samme gælder kære i en kæresag, jf. § 973.

21. Dette gælder, selv om kravet eventuelt kun har været prøvet i én instans, jf. *UfR 1999.1776 H* om et civilretterstatningskrav (adhæsionskrav), der ikke blev prøvet af byretten, men som landsretten optog til realitetsprøvelse.

22. Formålet med dette system er at aflaste Højesteret, jf. bet. Nr. 1348/1997 om instansordningen i civile retssager. Se nærmere Jonas Christoffersen & Jakob Fink Nielsen i *UfR 1999 B* s. 387 ff.

5. Specialregler med forskrifter om procesbevilling

Når der uden for rpl. er regler om kære, tages der i de pågældende specialregler samtidig stilling til, under hvilke omstændigheder der kan ske appel til Højesteret. Generelt kan man sige, at systemet fra rpl. herved er kalkuleret af, og at der henvises til rpl.s regler.

Eksempler på sådanne regler er konkurslovens § 254 (anke og kære i skiftesager) og dødsboskiftelovens § 105 (der generelt henviser til rpl.s regler om anke og kære).²³

Endnu et eksempel er reglerne om rekurs og domstolsprøvelse efter lov om social service, hvorefter børne- og unge-udvalgets afgørelser efter lovens § 62 om anbringelse uden for hjemmet mv. (»tvangsfjernelse«) kan påklages til Den Sociale Ankestyrelse, jf. § 123, hvis afgørelse atter kan kræves forelagt for landsretten, jf. § 124. Landsrettens domme eller kendelser i disse sager kan som udgangspunkt ikke indbringes for Højesteret, men Procesbevillingsnævnet kan give anke- eller kæretilladelse, hvis sagen er af principiel karakter, jf. § 126.

På helt specielle områder er der indført kære- adgang til landsret af afgørelser truffet af domstolslignende myndigheder, hvorved landsretten bliver en slags forvaltningsdomstol i sådanne sagstyper. Se fx værdipapirhandelslovens § 79, hvorefter der kan kæres til Østre Landsret over en afgørelse fra Klagenævnet for Værdipapircentraler vedrørende afgørelser om registrering af rettigheder over dematerialiserede værdipapirer. Landsrettens afgørelse kan som udgangspunkt ikke kæres, men Procesbevillingsnævnet kan give tilladelse til kære til Højesteret, hvis kæren vedrører spørgsmål af principiel karakter, jf. § 79, stk. 3. Rpl. § 392, stk. 2, finder da tilsvarende anvendelse.

23. Flere eksempler findes hos *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 28 ff.

6. Fristerne for ansøgning til nævnet

Som det vil ses af nævnets årsberetninger, er der desværre i en del sager for nævnet²⁴ spørgsmål om, hvorvidt ansøgningsfristen er overholdt, eller der skal gives fristafslag uden realitetsprøvelse af sagen.

De vigtigste ordinære ansøgningsfrister (med de forlængede fristmuligheder tilføjet i parentes) er:

- 1) 2.-instansbevilling i civile byretssager omfattet af 10.000 kr. grænsen: 4 uger, jf. rpl. § 368, stk. 2 (undtagelsesvis op til 1 år),
- 2) 3.-instansbevilling i civile sager: 8 uger, jf. § 371 (undtagelsesvis op til 1 år),
- 3) kærretilladelse i omkostningsafgørelser i civile sager, hvor sagsomkostningerne omfattes af 10.000 kr. grænsen: 2 uger, jf. § 389, stk. 2, § 391, stk. 2, og § 584 a, stk. 2 (undtagelsesvis op til 6 måneder),
- 4) kærretilladelse i fogedsager om udlæg, der omfattes af 10.000 kr. grænsen: 4 uger, jf. § 584, stk. 2 (undtagelsesvis op til 1 år),
- 5) kærretilladelse til Højesteret vedrørende alle typer af kendelser og beslutninger i civile landsrets- og Sø- og Handelsretssager (bortset fra delafgørelser i 1.-instanssager, jf. § 392, stk. 1): 2 uger, jf. § 392, stk. 2 (undtagelsesvis op til 6 måneder),
- 6) kærretilladelse til Højesteret vedrørende landsrettens afgørelse i fogedsager: 8 uger (auktionssager dog 4 uger), jf. § 585, stk. 1 (undtagelsesvis op til 1 år),
- 7) 2.-instansbevilling i »små« straffesager: 2 uger, jf. § 962, stk. 3 (undtagelsesvis op til 1 år),
- 8) 3.-instansbevilling til anke i straffesager: 2 uger, jf. § 966, stk. 1 (undtagelsesvis op til 1 år) og
- 9) kærretilladelse til Højesteret i straffesager: 2 uger, jf. § 968, stk. 3, om ankesag for lands-

24. Ca. 7% af nævnets afgørelser er fristafslag.

ret og § 973 om kæresag fra landsret (undtagelsesvis op til 1 år).

Beregningen af ansøgningsfrister sker i overensstemmelse med rpl.s regler om anke- og kære-frister.²⁵ Fristens begyndelse svarer således også til begyndelsen af en frist efter rpl.²⁶ Er den pågældende til stede ved en domsafsigelse, løber fristen fra denne. Ved en sags optagelse til dom skal retten som bekendt tilkendegive, hvornår dommen vil blive afsagt, jf. § 219, stk.1, om civile sager og § 219 a, stk. 1, om straffesager. Når der da i retsmøde er truffet beslutning om tidspunktet for domsafsigelsen, regnes beslutningen for at være forkyndt for dem, der var til stede, jf. rpl. § 162, stk. 1.²⁷ Det følger heraf, at fristen også i disse tilfælde løber fra domsafsigelsen, uanset om parten var til stede ved denne eller ej, og uanset hvornår parten modtager udskriften af dommen.²⁸ I nogle tilfælde begynder fristen først at løbe, når parten har modtaget afgørelsen. Dette gælder ved skriftligt behandlede kæremål i civile sager, hvor det afgørende er, hvornår parten må antages at have modtaget udskriften af kendelsen. Ved anke af udeblivelsesdomme i straffesager (afsagt efter § 934, stk. 1, eller § 847, stk. 3) og ved kære af kendelser i straffesager gælder følgende begyndelsestidspunkter: 1) afsigelsen, såfremt tiltalte var til stede eller gjort bekendt med tidspunktet,²⁹ 2) forkyndelsen, såfremt en sådan skal foretages,³⁰

25. Jf. FO § 2, stk. 3, 2. pkt.

26. De følgende bemærkninger er udtryk for en sammentrængt gengivelse af retstilstanden. Der henvises til den meget detaljerede gennemgang af de forskellige tilfælde hos *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 157 ff.

27. Dommeren skal i straffesager vejlede om adgangen til anke, jf. rpl. § 219 a, stk. 6. Det bør af retsbogen fremgå, at der er givet ankevejledning. Det bør fremgå heraf, at tiltalte er blevet vejledt om reglerne for Procesbevillingsnævnet.

28. Jf. herved om straffedomme rpl. § 963, stk. 3, litra a, 1. pkt., 1. led.

29. Jf. rpl. § 963, stk. 3, litra a, 1. pkt.

30. Jf. § 963, stk. 3, litra a, 1. pkt., 2. led, smh. med § 219 a, stk. 5, og med § 847, stk. 3, nr. 1-5.

eller 3) den dag, anklagemyndigheden har sendt tiltalte udskrift af dommen.³¹

Også fristens udløb svarer til, hvad der gælder for anke- og kærefrister efter rpl., dvs., at hvis fristen udløber på en lørdag, en søndag eller en anden helligdag, er ansøgningen kun rettidig, hvis den er modtaget hos nævnet senest den forudgående arbejdsdag. Her står de procesretlige frister således i modsætning til, hvad der gælder for formuerettens betalingsfrister og for forvaltningsrettens ansøgnings- og rekursfrister.³²

7. Hvis ansøgningsfristen er overskredet

Referenten i nævnet vil allerede i indledningen af sit referat beskæftige sig med, om ansøgningsfristen er overholdt. Er dette ikke tilfældet, og har ansøgeren ikke selv oplyst undskyldende omstændigheder, vil sagen allerede af denne årsag kunne blive afgjort med et fristafslag. Det er derfor tilrådeligt for den, der gerne vil have procesbevilling, 1) at gøre sig tanker om, hvorvidt fristen er overskredet, og 2) i bekræftende fald at anføre gode grunde til, at ansøgningen alligevel bør realitetsbehandles. Det mindst hensigtsmæssige, ansøgeren i denne situation kan foretage sig, er at ignorere fristproblemet. Ved nævnets behandling af sagen foretages der dog for en sikkerheds skyld en efterprøvelse af, om realiteten i sagen gør det forsvarligt at give et fristafslag, men generelt bør man som ansøger ikke forlade sig på, at en stærk sag for så vidt angår realiteten kan overskygge en svag omgang med formaliteten.

Nogle væsentlige undskyldningsgrunde, der forekommer, og bedømmelsen deraf kan gengives således:³³ Tavshed om årsagen til fristover-

skridelsen: vil oftest føre til fristafslag. Postforsinkelse: hvis fremsendelse er sket, så normal postbefordring ville have ført til overholdelse af fristen, gives som hovedregel ikke fristafslag. Sygdom hos ansøgeren: kan efter en helt konkret prøvelse føre til realitetsbehandling, men ikke hvis ansøgeren har haft tid og lejlighed til at overlade sagens behandling til andre. Ukendskab til eller misforståelse af reglerne: er ikke undskyldelige, jf. dog straks nedenfor om myndighedsfejl og visse advokatfejl. Indgivelse af ansøgningen til en forkert myndighed: ikke undskyldelig, jf. ukendskabssituationerne. Myndighedsfejl: vil oftest føre til realitetsbehandling, fx hvor domstolene har fejlinformeret om procesbevillingsreglerne (jf. herved rpl. § 219 a, stk. 6, om vejledningspligten ved domsafsigelse i straffesager). Advokatfejl: vil i dispositive civile sager ikke føre til realitetsbehandling, idet parten her normalt bør identificeres med sin rettergangsfuldmægtig, hvorimod fejlen i indispositive, konstitutive civile sager og i straffesager kan føre til realitetsbehandling, eftersom et materielt rigtigt resultat her ønskes opnået. Nye oplysninger fremkommet efter afgørelsen: kan efter en konkret bedømmelse eventuelt føre til realitetsbehandling.

Det kan forekomme, at en sag, der i første omgang medførte fristafslag, efter fornyet ansøgning genoptages og fører til realitetsbehandling, idet der i anden omgang fremføres argumenter, der klart viser, jf. foranstående, at fristoverskridelsen var undskyldelig. Det er dog langt mere hensigtsmæssigt at fremføre sådanne argumenter allerede ved den første ansøgning, eftersom en anmodning om genoptagelse på grundlag af argumenter, der allerede eksisterede ved den første ansøgning, i sagens natur altid vil være »op ad bakke« for ansøgeren.

31. Jf. § 963, stk. 3, litra a, 2. pkt.

32. Dette system er ikke særegent for nævnet, men nedarvet fra procesrettens fristsystem, som må forudsættes at være velkendt for retssystemets professionelle aktører. Hvis beregningen af anke- og kærefrister i retsplejen en dag bliver reformeret, vil nævnsfristerne utvivlsomt følge med.

33. Se nærmere *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 172 ff.

8. Ansøgningen

Ansøgningen skal være skriftlig.³⁴ Den kan sendes pr. telefax, og i modsætning til, hvad der gælder ved domstolene, behøver faxen ikke følges op af en original ansøgning.

Der er intet gebyr at vedlægge, idet nævnsbehandlingen er gratis (ligesom der ikke er grundlag for at pålægge ansøgeren eller modparten sagsomkostninger i anledning af nævnsbehandlingen).

Ansøgningen skal angive de grunde, ansøgeren vil påberåbe sig,³⁵ og den skal ledsages af kopi af den eller de afgørelser, som sagen vedrører, og kopier af dokumenter, der i øvrigt er af betydning for sagens afgørelse.³⁶ Sekretariatet bistår om nødvendigt ansøgeren med udfærdigelse af ansøgningen, hvis ansøgeren ikke er repræsenteret af advokat.³⁷

Nævnets sekretariat underretter ansøgeren om, at ansøgningen er modtaget.³⁸ Samtidig gives der ansøgeren en orientering om sagens behandling i nævnet. Modparten underrettes om ansøgningen og får samtidig en mere generel orientering om sagsgangen i nævnet. Det er ikke nødvendigt, at modparten afgiver en udtalelse i sagen, medmindre han udtrykkeligt anmodes om det på dette eller et senere stadium af sagen.

Alle ansøgninger visiteres af sekretariatschefen eller den fungerende sekretariatschef, så vidt muligt samme dag, de modtages. Hvis det kan ses af sagen, at der kan appelleres direkte, dvs. uden nævnets tilladelse, tilstræber nævnet så vidt muligt at gøre ansøgeren opmærksom på dette. Det samme gælder, hvis det er tvivlsomt, om nævnets tilladelse er nødvendig.³⁹

34. Jf. FO § 2, stk. 1, 1. pkt.

35. Jf. FO § 2, stk. 1, 2. pkt.

36. Jf. FO § 2, stk. 1, 3. pkt.

37. Jf. FO § 2, stk. 2.

38. Jf. FO § 3, stk. 1.

39. Jf. redegørelsen om sagsbehandlingen i de indledende afsnit af nævnets årsberetninger.

9. Skal sagen være »principiel«, eller er det nok, at der foreligger »særlige grunde«?

Den, der udarbejder en ansøgning til nævnet, må nødvendigvis gøre sig klart, hvilke argumenter der skal fremføres i sagen. Det er bestemt ikke ligegyldigt, om der skal argumenteres for, at 1) »sagen er af principiel karakter«, eller om der »kun« skal argumenteres for, at 2) »særlige grunde« taler for at give bevilling. Hvis det kræves, at sagen er principiel, skal man unægtelig højt op på skalaen. Hvis det derimod er nok, at »særlige grunde« taler for en bevilling, er der åbent for en bredere argumentation.

Den opregning af kategorier af 2.- og 3.-instansbevillinger, som anvendtes ovenfor til gennemgangen af ansøgningsfristerne, kan her genanvendes til at opregne kriterierne for meddelelse af bevilling:

- 1) 2.-instansbevilling i civile byretssager omfattet af 10.000 kr. grænsen: principiel eller særlige grunde, jf. rpl. § 368, stk. 2,
- 2) 3.-instansbevilling i civile sager: principiel, jf. § 371,
- 3) kæretiladelse i omkostningsafgørelser i civile sager, hvor sagsomkostningerne omfattes af 10.000 kr. grænsen: særlige grunde, jf. § 389, stk. 2, § 391, stk. 2, og § 584 a, stk. 2,
- 4) kæretiladelse i fogedsager om udlæg, der omfattes af 10.000 kr. grænsen: særlige grunde, jf. § 584, stk. 2,
- 5) kæretiladelse til Højesteret vedrørende alle typer af kendelser og beslutninger i civile landsrets- og Sø- og Handelsretssager (bortset fra delafgørelser i 1.-instanssager, jf. § 392, stk. 1): principiel, jf. § 392, stk. 2,
- 6) kæretiladelse til Højesteret vedrørende landsrettens afgørelse i fogedsager: principiel, jf. § 585, stk. 1,
- 7) 2.-instansbevilling i »små« straffesager: principiel eller særlige grunde, jf. § 962, stk. 3,
- 8) 3.-instansbevilling til anke i straffesager: principiel eller særlige grunde, jf. § 966, stk. 1, og

- 9) kæretilladelse til Højesteret i straffesager: principiel eller særlige grunde, jf. § 968, stk. 3, om ankesag for landsret og § 973 om kæresag fra landsret.

Enkelt udtrykt vil det ses, at alle civile sager til Højesteret, som kræver bevilling, er betinget af, at principielkriteriet er opfyldt, mens det i øvrige sager er nok, at særlige grunde-kriteriet er opfyldt.

10. Nærmere om principielkriteriet

Før indførelsen i 1996 af reglerne om nævnet skulle sagen enten være principiel (»... sagen skønnes at have almindelig interesse ...«) eller af stor betydning for ansøgeren (»... eller [skønnes at have] betydelige følger for vedkommende ...«), men nu er det alene det principielle aspekt, der er afgørende. (»... hvis sagen er af principiel karakter«).⁴⁰ Hverken rpl. eller motiverne hertil har nærmere fastlagt begrebets indhold, og dette har derfor i vid udstrækning været overladt til praksis.

Principielkriteriet er ikke opfyldt, hvis der »kun« er tale om en materielt forkert afgørelse. Ethvert retssystem må i et vist omfang leve med risikoen for forkerte afgørelser.⁴¹ I nævnets overvejelser indgår det dog, om en landsretsdom må anses for at være forkert.⁴² I enkelte tilfælde trænger en 3.-instansbevilling sig på alene som

følge af en forkert afgørelse, særligt hvor sagsomkostninger er pålagt den »forkerte« eller med klart »forkert« beregning.⁴³

Ved den nærmere udmøntning af principielkriteriet er det ikke hensynet til den konkrete sags parter, der er afgørende, men hensynet til retsudviklingen, herunder til Højesterets sikring af retsenhed i Danmark.⁴⁴ Højesterets ressourcer »må derfor som udgangspunkt ikke benyttes til at behandle sager, hvis udfald i det væsentlige afhænger af bevismæssige vurderinger, eller som angår retsanvendelsen på områder, hvor de principielle retsspørgsmål allerede er afklarede.«⁴⁵

At by- og landsret er kommet til forskellige resultater, eller at landsrettens afgørelse er afsagt med dissens, kan ikke isoleret set opfylde princi-

40. Jf. nærmere *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 42 ff. – Ændringen af kriteriet har i øvrigt sammenhæng med henvisningsreglen i § 226, som tillader henvisning i 1. instans til landsret af sager af principiel karakter, jf. § 226, stk. 1, nr. 1.

41. Om USA's Højesteret, der giver appellatilladelse (certiorari), hvis 4 af de 9 dommere beslutter det, udtales det i retslitteraturen ganske træffende, at »... the Supreme Court does not sit to right every wrong – popular belief to the contrary«, jf. *Harold J. Spaeth & Edward Conrad Smith: The Constitution of the United States* (13. udg., 1991) s. 34.

42. En »kvalificeret forkert« afgørelse kan med Højesterets tilladelse eventuelt genoptages efter rpl. § 399 om ekstraordinær appel, jf. om samspillet mellem nævnsreglerne og denne regel *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 57 f.

43. Jf. nærmere om nævnets praksis i omkostningsspørgsmål *Mads Østergaard & Jørgen Nørgaard* i UfR 2002 B s. 491 ff. Området for berigtigelse efter § 221 om »skrivefejl«, »forglemmelser« m.v. rækker i denne forbindelse noget videre end til den helt simple skrivefejl, jf. således Højesterets kendelse af 4. december 2002 (sag 253/2002), hvor landsrettens afgørelse om sagsomkostninger i en forligt ankesag blev forkert gengivet i retsbogen. Der var blandt landsdommerne enighed om at fastholde omkostningsafgørelsen i den indankede byretsdom og herudover tilkende kærende 20.000 kr. i sagsomkostninger for landsretten, men ved en fejl kom der til at stå i kendelsen, at der tilkendtes 20.000 kr. i sagskomkostninger »for begge retter«. Landsretten ringede, da den blev gjort opmærksom på forholdet, til indkæredes advokat, som imidlertid ikke ønskede at medvirke til en frivillig ordning af spørgsmålet. Herefter søgte og fik kærende kæretilladelse. Højesteret fandt, at der var hjemmel til en berigtigelse i § 221, og kæresagen blev derfor hjemvist til landsretten til foretagelse af denne berigtigelse. – Også andre former for »systemfejl« kan trods principielkriteriet føre til bevilling for at få fejlen rettet, således hvor landsrettens afvisning af et kæremål skyldes en fejl, som landsretten erkender, men hvor omgørelse ikke kan finde sted efter § 222, og berigtigelse ikke kan finde sted efter § 221.

44. Højesteret skal – med *Dybdahl & Kardel's* ord, s. 43 – »sikre retsenheden og ... træffe afgørelse i sager, som rejser spørgsmål af generel betydning for retsanvendelsen og retsudviklingen eller i øvrigt er af væsentlig samfundsmæssig rækkevidde«.

45. Jf. Højesterets høringsudtalelse af 22. juni 1994 afgivet til *bet. nr. 1260/1993*.

pielkriteriet.⁴⁶ Dette kan derimod være opfyldt, hvis der er tale om: sager om lovforklaring; sager, hvor principielle retsgrundsætninger, som er udviklet gennem retspraksis og/eller opstillet i den juridiske teori, anfægtes; sager, hvor der skønnes behov for at få fastlagt eller afstukket en praksis eller få afklaret, om en bestående retstilstand bør ændres; eller sager, hvor en tidligere afgørelse fra Højesteret, eventuelt afsagt med dissens, må anses for usikker.⁴⁷

En sag kan i visse tilfælde rumme problemer, der isoleret set må betragtes som principielle, men hvor sagen alligevel ikke skønnes fuldt ud at opfylde principielkriteriet. Dette vil særligt kunne være tilfældet, hvis det principielle aspekt kun er et biproblem i en sag, der ellers ikke er principiel. I så fald bør man ofte vente på, at det principielle problem dukker op i renyret form i en senere sag. Eller der kan – med Dybdahl & Kardel's ord (s. 50) – være tale om, at »den måde, hvorpå ansøgerens advokat har håndteret det/de principielle spørgsmål i de foregående instanser og i ansøgningen om 3.-instansbevilling, kan give anledning til tvivl om, hvorvidt Højesteret vil få mulighed for at komme med principielle udtalelser i sagen«. Det giver ikke mening at meddele bevilling, hvis civilprocessens forhandlingsmaksime konkret synes at ville føre til, at sagen mister sit principielle aspekt for Højesteret.

11. Udtalelser og erklæringer til støtte for principielkriteriet

I processen for domstolene gælder det som bekendt, at der er temmelig formelle regler for, under hvilke omstændigheder og da på hvilken måde nogen kan optræde til støtte for en part under en retssag, nemlig i form af biintervention efter rpl. § 252. Der kan efter stk. 2 ske biintervention fra en offentlig myndighed, hvis afgørelsen af sagens retsspørgsmål har »væsentlig be-

tydning for den offentlige forvaltnings behandling af samme spørgsmål eller spørgsmål af samme art«, og efter stk. 1 kan der ske biintervention fra andre, som har en »retlig interesse i udfaldet af en sag«.

Når det drejer sig om en sags behandling ved nævnet, er reglerne for, hvordan tredjemand kan støtte en sag, mindre formaliserede. Hvis en myndighed har biinterveneret under retssagen eller agter at gøre det, kan myndigheden ved skriftlig erklæring støtte en parts ansøgning til nævnet, jf. rpl. § 27. Men også bortset herfra er der i praksis adgang til at understøtte et anbringende om principielkriteriet gennem udtalelser og erklæringer, fx fra en brancheorganisation, interesseorganisation mv., som parten mener må have praktisk føling med behovet for en principiel afgørelse.⁴⁸ Sådanne organisationer mv. findes imidlertid i mange afskygninger, og der er i denne forbindelse næppe tvivl om, at det må indgå i overvejelserne, hvor repræsentativ og kyndig den pågældende instans er.⁴⁹

12. I hvilke tilfælde kan indbringelse for nævnet tillægges suspensiv virkning?

Nævnet har ikke kompetence til at tillægge en ansøgning suspensiv virkning. Derimod har apelininstansen en sådan kompetence i straffesager, men ikke i civile sager:

I sager om 2.-instansbevilling i »små« straffesager gælder det, at når en ansøgning er indgivet til nævnet, kan landsrettens præsident bestemme, at fuldbyrdelsen af straffedommen udsættes hhv. standses, og noget sådant skal ske, hvis nævnet giver bevilling, jf. rpl. § 962, stk. 4. I sager om 3.-instansbevilling i straffesager har Højesteret en tilsvarende kompetence, jf. § 966, stk. 2. Også i kæresager kan en ansøgning til

48. Jf. bemærkningerne herom hos Dybdahl & Kardel, anf. værk, s. 46 med note 49.

49. Jf. herved den tankegang, der ligger bag fx miljøbeskyttelseslovens §§ 99-100 og naturbeskyttelseslovens § 86, stk. 1, nr. 4-6, om visse anerkendte organisationers rekursbeføjelse.

46. Jf. Dybdahl & Kardel, anf. værk, s. 48.

47. Se i det hele den detaljerede opregning hos Dybdahl & Kardel, anf. værk, s. 43 ff.

nævnet efter omstændighederne tillægges opsættende virkning, jf. princippet i § 969, stk. 2.⁵⁰

I civile sager kan hverken appelinstansen eller den ret, hvis afgørelse ønskes anket, tillægge ansøgningen (eller en meddelt bevilling) suspensiv virkning.⁵¹ Derimod har fogedretten i fuldbyrdelsesfasen den sædvanlige kompetence til udsættelse efter rpl. § 502. Hvis nævnet meddeler bevilling, og anke iværksættes, kan udsættelse ske efter § 502, stk. 1, nr. 1. Selve indgivelsen af ansøgning vil i særlige tilfælde kunne føre til udsættelse, nemlig hvis fogeden skønner, at kriteriet »andre særlige grunde« til udsættelse er opfyldt, jf. § 502, stk. 1, nr. 3.⁵²

13. Nævnets sagsbehandling

Nævnet medvirker som altovervejende hovedregel ikke ved den faktuelle oplysning af sagen, jf. dog straks nedenfor om høring og indhentelse af sagsakter i visse tilfælde. Sagen skal således – i nogen grad i modsætning til, hvad der ville

gælde efter forvaltningsrettens officialmaksime – være »færdigbagt« ved forelæggelsen for nævnet.⁵³ Derimod foretager nævnets sekretariat og sagsbehandler en ganske udstrakt undersøgelse af jus på området og indarbejder en redegørelse herfor i referatet, jf. nedenfor.

Hvis en foreløbig gennemgang af sagen fører til, at bevilling kan komme på tale, høres modparten,⁵⁴ normalt med en høringsfrist på 14 dage.⁵⁵ Modtages der i en straffesag ansøgning fra domfældte, høres anklagemyndigheden.

Formanden afgør, om akterne fra den forudgående domstolsbehandling skal indhentes,⁵⁶ men ofte er dette ikke påkrævet. Modtages der ansøgning vedrørende en civil byretsdom med summarisk sagsfremstilling, jf. rpl. § 366 a, stk. 2, vil nævnet dog ofte indhente en supplerende redegørelse for sagen fra byretsdommeren. Nævnet indhenter i straffesager sagens akter fra anklagemyndigheden, hvis sagen ikke kan afgøres på grundlag af de akter, tiltalte har indsendt.

50. Jf. *UfR 1999.1776/2 H*, der tillægger en ansøgning om 3.-instansbevilling fra et konkursramt bankierselskabs kuratorer opsættende virkning i en sag, hvor by- og landsret havde pålagt kuratorerne at udlevere nærmere angivet materiale til brug for en straffesag. Højesteret fandt, at en ansøgning til Procesbevillingsnævnet om tilfaldelse til at kære en afgørelse truffet af landsretten i en straffesag efter omstændighederne kan tillægges opsættende virkning, »jf. princippet i rpl. § 969, stk. 2«. Da formålet med kuratorernes ansøgning til nævnet i væsentligt omfang ville blive forspildt, hvis ansøgningen ikke blev tillagt opsættende virkning, blev anmodningen herom imødekommet af Højesteret.

51. Jf. *UfR 1999.245 H* om en indsættelsesforretning for fogedretten, jf. *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 184 ff.

52. Denne udsættelsesmulighed må dog nødvendigvis administreres restriktivt. Særligt hvad angår umiddelbare fogedforretninger kan § 502, stk. 1, nr. 3, ikke anvendes, jf. § 598, stk. 2, e.c. – § 502, stk. 1, nr. 2 (om udsættelse, hvis »et retsforhold, hvis fastsættelse vil få indflydelse på forretningens udfald, er under behandling ved en ret eller en administrativ myndighed«) kan ikke anvendes, jf. *UfR 2001.1119 V*, der gennemfører en lejers udsættelse af lejemålet uanset en indgivet ansøgning om 3.-instansbevilling, og *UfR 2003.246 Ø*, der gennemfører en udlevering af et barn til forældremyndighedens indehaver trods en indgivet ansøgning om 3.-instansbevilling.

53. Jf. nærmere om sagsbehandlingen *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 189 ff.

54. Modtager nævnet ansøgning fra anklagemyndigheden, orienteres tiltalte, og om nødvendigt får han lejlighed til at komme med bemærkninger til ansøgningen. – I civile sager vil den advokat, der for sin klient indgiver en ansøgning til nævnet, ofte sende modparten hhv. dennes advokat kopi af ansøgningen. Hvis nævnet ikke på dette eller et senere stadium af sagen anmoder modparten om en udtalelse, behøver en sådan ikke at indgives til nævnet.

55. Det er formanden, der bestemmer, i hvilke tilfælde modparten i sagen skal »underrettes om ansøgningen og anmodes om at fremkomme med eventuelle bemærkninger inden en nærmere angivet frist«, jf. FO § 3, stk. 2. – Nævnet hører som udgangspunkt anklagemyndigheden i de sager, hvor en foreløbig gennemgang af sagen fører til, at en 2.- eller 3.-instansbevilling kan komme på tale. Ved 2.-instansbevillinger indhentes en udtalelse fra politimesteren og statsadvokaten. Ved 3.-instansbevillinger indhentes derudover en udtalelse fra rigsadvokaten. Sker der herved høring i to instanser, er den samlede høringsfrist normalt 3 uger. Sker der høring i 3 instanser, er fristen normalt 1 måned.

56. Jf. FO § 4.

Nævnet mødes normalt ugentligt,⁵⁷ i alt ca. 45 gange årligt, og har til brug for sine drøftelser i hver enkelt sag en notits (med referat, jus mv.) fra sekretariatet, jf. herom straks nedenfor. Formanden drager omsorg for sagernes forberedelse med bistand fra nævnets sekretariat.⁵⁸ I nævns-møderne deltager alle 5 nævnsmedlemmer,⁵⁹ bortset fra forfaldstilfælde. I tilfælde af et nævnsmedlems forfald indkaldes om muligt den pågældendes suppleant.⁶⁰ I tilfælde af forfald kan nævnet dog træffe beslutning, hvis blot 3 medlemmer er til stede.⁶¹ Beslutningerne træffes ved almindelig stemmeflerhed. Ved stemmelighed er formandens stemme afgørende.⁶² Spørgsmål om inhabilitet afgøres efter rpl.s regler herom.⁶³ Generelt er både referenter, sekretariat og nævnsmedlemmerne meget opmærksomme på inhabilitetsspørgsmål.

Det enkelte nævnsmedlem modtager senest ugen i forvejen en stor pakke med de sager, der skal behandles på næste nævnsmøde. Hver sag i pakken består af et referat samt kopi af sagens væsentlige bilag, herunder selvsagt den eller de domme eller kendelser, der søges om tilladelse til at indbringe for landsret eller Højesteret.

Nævnsmedlemmet får et fortrinligt indblik i sagsforholdet ved at læse referatet, men man kan også begynde sin sagsgennemgang med at læse den eller de indbragte afgørelser for at danne sig en indledende mening om faktum og jus i disse.

Derefter går medlemmet i dybden med referatet, som ofte vil være opdelt i en faktuel og en juridisk del. Lovbestemmelser, retspraksis, litteratur mv. er udførligt gengivet i referatet. Der er tale om referater på et højt juridisk niveau,⁶⁴ ofte af en resposumliggende karakter.⁶⁵

Nævnets møder er ikke offentlige,⁶⁶ og parterne har ikke adgang til mødet.⁶⁷ Forhandlingerne ledes selvsagt af formanden.⁶⁸ På mødet, der oftest holdes om fredagen, indledes behandlingen af den enkelte sag ofte med en kort rekapitulering af faktum. I mere komplekse sager kan en egentlig »forelæggelse« være hensigtsmæssig, men i mange sager er det tilstrækkeligt, at der kort repeteres nogle centrale datoer, begivenheder, præmisser mv. Dette sker selvsagt ved formanden, men referenten, der har tilbragt adskillige timer med netop denne sag, er så vidt muligt med, så eventuelle tvivlspørgsmål kan blive afklaret på stedet.⁶⁹ Det er tankevækkende, hvor godt et overblik man kan få over en sag på grundlag af referat, dom/kendelse, vigtigste bi-

57. Jf. FO § 5, stk. 1, 2. pkt.

58. Jf. FO § 1.

59. Jf. FO § 8, stk. 1. – Nævnet har efter rpl. § 25, stk. 2, adgang til at afgøre sager i et 3-mandsnævn bestående af en dommer, en advokat og en universitetslærer. Denne mulighed er udnyttet i FO § 9, idet der dels skal være tale om »særlige grupper af tilfælde«, dels skal være udstedt skriftlige retningslinjer ved enstemmig beslutning. Denne mulighed er endnu ikke udnyttet af nævnet.

60. Jf. FO § 8, stk. 2.

61. Jf. FO § 8, stk. 3, men ethvert tilstedeværende medlem kan kræve behandlingen af en sag udsat, hvis nævnet ikke er fuldtalligt, jf. § 8, stk. 5.

62. Jf. FO § 8, stk. 4. Der er endvidere en række formandsbemyndigelser i § 10, stk. 1-2.

63. Jf. FO § 5, stk. 2.

64. Derfor udgør en stilling som fuldmægtig i nævnet da også et ganske fortrinligt element i yngre juristers uddannelses- og karrieremuligheder, jf. *Mads Østergaard* i Domstolsstyrelsens temanummer fra oktober 2001 om nævnet, s. 8 f.

65. Det er – med *Jørgen Nørgaards* ord i det nævnte temanummer, s. 3 – sekretariatet, der udgør »rygraden i arbejdet«.

66. Jf. FO § 6, stk. 1.

67. Jf. FO § 6, stk. 2.

68. Jf. FO § 7, stk. 1. Har formanden forfald, og gælder dette også hans suppleant, ledes forhandlingerne af landsdommeren, ved dennes forfald af det ældste tilstedeværende nævnsmedlem, jf. FO § 7, stk. 2. Reglen anvendes tilsvarende i tilfælde af formandens inhabilitet under en sag.

69. Efter formandens bestemmelse kan nævnsmøderne overværes af medarbejdere i sekretariatet, jf. FO § 6, stk. 3. Der er praksis for, at sekretariatschefen og vicesekretariatschefen samt referenten overværer mødet. Også en nytiltrådt medarbejder indbydes typisk til at overvære et nævnsmøde for at gøre sig fortrolig med nævnets forhandlingsform.

lag, »forelæggelse« og en mere uformel drøftelse.⁷⁰

Herefter opfordrer nævnets formand til vøring. Rækkefølgen er ikke så formel, som det typisk er tilfældet ved kollegiale domstole. Det er sjældent, man kan være uenig i referentens gennemgang af faktum og jus, men konklusionerne kan der eventuelt være uenighed om. Et juridisk problem er nu engang ikke en matematisk opgave, der altid har en éntydig løsning. Et votum i nævnet kan blot være en tilkendegivelse af, at man er enig med den eller de tidligere vøterende, eller det kan være et mere udførligt indlæg med nuancer i forhold til referatet og til de øvrige indlæg.

Enkelte af nævnets sager har i høj grad offentlighedens bevågenhed: Den spionsigtede, der vil løslades fra fængslet. Barnet, der skal udleveres til udlandet. Striden på et politisk partis generalforsamling. Videoafhøringen af den sigtede i en sædelighedssag. Opgravningen af en afdød for at tage DNA-prøve til brug for en arveretlig tvist.⁷¹ Bevidstheden om offentlighedens bevågenhed påvirker imidlertid nævnsarbejdet meget lidt. En sag er en sag, og en afgørelse er en afgørelse.

14. Afgørelsen og ansøgerens handlinger efter denne

Nævnets afgørelser begrundes alene med en henvisning til indholdet af den bestemmelse i rpl., konkursloven, dødsboskifteloven mv., som afgørelsen er truffet efter.⁷² Det forudsattes i lovmotiverne, at der ikke skal gives nogen yderligere begrundelse, idet nævnets afgørelser ikke bør fremstå som »domstolsafgørelser« i sagen.

70. Denne effektivitet i ekspeditionsformen forekommer også tankevækkende, når man i de kommende år skal til at drøfte sagsbehandlingsmåden for store mængder af retssager om prøvelse af forvaltningsakter, fx i form af en særlig forvaltningsproces ved de almindelige domstole, eller ved forvaltningsdomstole i lighed med systemet i en række lande.

71. Jf. *UfR 2002.2619 H*.

72. Jf. FO § 13, stk. 2.

Afgørelsen indeholder heller ikke eventuelle dissenser,⁷³ og identiteten af de deltagende nævnsmedlemmer oplyses kun på forespørgsel.⁷⁴ Der gives også underretning til modparten og til den eller de retter, der har truffet afgørelse i sagen.⁷⁵

En ansøger, der ikke fik medhold, kan i særlige tilfælde have grundlag for at anmode om omgørelse, hvorimod en ansøger, der fik den eftertragtede bevilling, nu må sørge for at få iværksat den ønskede appel.

Nævnets afgørelser har i sagens natur ikke samme retskraft som en dom. Nævnet kan på begæring omgøre sin afgørelse, hvis der foreligger »væsentlige nye oplysninger«.⁷⁶ Der skelnes herved ikke mellem realitetsafgørelse og fristafslag, og eksempelvis kan det som nævnt foran forekomme, at en sag, hvori der er givet fristafslag, genoptages på grundlag af væsentlige nye oplysninger om det undskyldelige i fristoverskridelsen.

Får ansøgeren tilladelse, kommer da omsider det tidspunkt, hvor han må iværksætte det, han søgte om: anke eller kære.⁷⁷ Fristen herfor er 2 uger⁷⁸ eller 4 uger⁷⁹ efter, at bevillingen er meddelt ham, dvs. kommet frem til ham.⁸⁰ Skulle ansøgeren, nu i sin egenskab af appellat eller kærende, overskride appellfristen, kan nævnet ikke hjælpe ham ved at forny bevillingen. Han må da ansøge appelininstansen om tilladelse til appel efter den ordinære frists udløb, for så vidt

73. Men et nævnsmedlem har ret til en protokolført »stemmeforklaring«, jf. FO § 12, stk. 2, hvorefter medlemmet har ret til at få tilført protokollen »en kort begrundelse for sin stemmegivning«. Denne bestemmelse, der efter sin ordlyd ikke kun er anvendelig på dissenterende udtalelser, anvendes vistnok ikke meget i praksis.

74. Jf. FO § 13.

75. Jf. FO § 13, stk. 5.

76. Jf. FO § 11.

77. Jf. *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 182 f.

78. Straffesager: små straffesager: § 963, stk. 3, litra c; 3.-instansbevilling: § 966, stk. 3. Kæresager: § 394, stk. 2.

79. 2.- og 3.-instansbevilling i domssager: § 372, stk. 2.

80. Jf. *bet. nr. 698/1973* om behandling af borgerlige sager, s. 168.

en sådan »oprejsningsbevilling« overhovedet er mulig på det pågældende retsområde.⁸¹

15. Forholdet til europaretten: EMRK og EU

I stadig flere sager opstår der spørgsmål om forholdet til Den europæiske Menneskeretskonvention, EMRK. I en injuriersag kan ytringsfriheden stå på spil (art. 10), i en sag om et kartelretligt dawn-raid mod et firma kan uskyldsformodningen og selvinkrimineringsforbuddet stå på spil (art. 6, stk. 2), i en udvisningssag kan retten til familieliv stå på spil (art. 8), etc. Ofte vil der i så fald i ansøgningen være inddraget EMRK-retlige overvejelser, men selv uden sådanne vil den juridiske undersøgelse, som sekretariatet foretager, inddrage EMRK i relevant omfang. Selve erkendelsen af, at der overhovedet kan foreligge et EMRK-retligt problem, og dermed forudsætningen for at »dyrke« dette spørgsmål nærmere, er i dag betydeligt mere nærliggende end for blot få år siden.

I sager, der involverer menneskeretlige spørgsmål, kan det være relevant for en part at indgive klage til Menneskeretsdomstolen, EMD. Udover iagttagelse af klagefrist og øvrige klagebetingelser skal der være tale om, at »alle nationale retsmidler er blevet udtømt«, jf. EMRK art. 35, stk. 1. Både i civile sager og straffesager vil det herved blive krævet, at 3.-instansbevilling er søgt opnået.⁸² Antagelig skal der også være søgt opnået bevilling i sager, der rammes af ankebegrænsning til landsret, dvs. i »små« straffesager og i civile sager under 10.000 kr.-grænsen. Hvis klagens genstand er art. 6's krav om dom »inden en rimelig frist«, kan der dog klages til EMD uden afventen af dom i sagen og dermed også uden ansøgning til nævnet.

81. Hvilket fx ikke er tilfældet på området for konstitutive civilretlige domme (skilsmisse, separation, adoption uden samtykke, dødsformodning, amortisation), jf. *Dybdahl & Kardel*, anf. værk, s. 182 f.

82. Jf. *Nina Holst-Christensen & Jon Fridrik Kjølbro* i UfR 1998 B s. 386.

Også fællesskabsretten spiller en stadig større rolle i mange sager, og også her er det hensigtsmæssigt, hvis en ansøgning til nævnet beskæftiger sig med EU-problematikken. Men også her må det ligesom vedrørende EMRK normalt forventes, at nævnet i sin egen undersøgelse af jus i relevant omfang vil inddrage fællesskabsretten.

Af interesse er det, hvordan det særlige danske system med et Procesbevillingsnævn forholder sig til præjudiciel forelæggelse for EF-Domstolen efter EF art. 234. Forelæggelse er som bekendt obligatorisk, hvis der er tale om »... en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres«. EF-Domstolens dom i en svensk præjudiciel forelæggelse⁸³ kunne umiddelbart tyde på, at selve muligheden for appel til en højesteret medfører, at landsretten ikke er at opfatte som sidste instans i denne sammenhæng. Efter det svenske appelsystem kan der imidlertid i princippet frit appelleres til Högsta Domstolen, som kan afvise appellen, og Högsta Domstolen kan selv forelægge sagen præjudicielt. Som følge af disse forskelle til det danske system må det fastholdes, at landsretten herhjemme er omfattet af den obligatoriske forelæggelsesregel i de sager, hvor appel kun er mulig med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

83. Jf. Domstolens dom af 4. juni 2002 i sag C-99/00, *Kenny Roland Lyckeskog*. I EF-dommen hedder det: »En national appelrets afgørelser, der kan anfægtes af parterne ved en højesteret, hidrører ikke fra 'en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres' i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i EF art. 234. Den omstændighed, at realitetsbehandlingen af sådanne anfægtelser er undergivet et krav om en forudgående tredjeinstansbevilling fra den pågældende højesteret, har ikke den virkning, at parterne fratages deres appelmulighed.«